

Vyhodnotenie vybraných demografických ukazovateľov za roky 1990/1991, 2000/2001, 2010/2011

1. POČET OBYVATEĽOV, VÝVOJ

Základným charakteristickým ukazovateľom veľkosti populácie je **počet obyvateľov (P)**. I keď na prvý pohľad sa zdá, že sa jedná o jednoduchý ukazovateľ, pri jeho určení je potrebné vyriešiť niekoľko problémov, ktoré prevažne súvisia s cieľom jeho použitia. Ak chceme poznať odpoveď na otázku, **koľko** obyvateľov je **prítomných** v danom okamžiku v určitom priestore (regióne), ďalej zisťujeme prítomné obyvateľstvo, t.j. všetky osoby, ktoré sa na danom území v danom okamžiku nachádzajú. Ak chceme zistiť počet bývajúceho obyvateľstva, tak musíme zistiť počet osôb, ktoré majú na danom území trvalé bydlisko, bez ohľadu na to, či sú v danom okamžiku na tomto území nachádzajú alebo nie sú prítomní.

Počet obyvateľstva (P) je okamžikový ukazovateľ. Jeho zisťovanie sa realizuje vyčerpávajúcim spôsobom v Sčítaní ľudu, domov a bytov v desaťročných intervaloch.

ÚLOHA: Charakterizuj vývoj počtu obyvateľstva vybraného SO ORP.

- odkedy je na danom území datované kontinuálne osídlenie
- veľmi stručné zhodnotenie historického vývoja populácie (významné medzníky)
- detailne vývoj počtu obyvateľstva od r. 1990 (údaje z jednotlivých SĽDB)
- nezabudnúť zahrnúť VŠETKY obce vybraného ORP!

2. PRIRODZENÝ PRÍRASTOK (NARODENÍ, ZOMRELÍ / ABS., RELAT.)

Prirodzený prírastok obyvateľstva je rozdiel medzi počtom živonarodených detí a zomretých osôb.

Sledovanie zmien následkom narodenia a úmrtia je *založené na sústave matrik*, ktorých vedením je poverený obecný úrad. Narodenie sleduje pomocou **hlásenia o narodení**, ktoré vyplňuje zdravotnícke zariadenie, kde došlo k pôrodu, alebo kde bola matka a dieťa po pôrode ošetrované. Toto hlásenie zasiela zdravotnícke zariadenie obecnému úradu, poverenému vedením matriky, kde sa doplňuje rodné číslo dieťaťa. V prípadoch, kde pri pôrode nebola poskytnutá starostlivosť zo strany zdravotníckych zariadení, vyhotovuje celé hlásenie o narodení príslušný obecný úrad. Vyplnené hlásenia sú zasielané k ďalšiemu spracovaniu Slovenskému štatistickému úradu.

Pomocou hlásenia o narodení SŠÚ mesačne sleduje počet narodených (N), pričom sa rozlišujú živonarodení (N^Z) a mŕtvonarodení (N^M). U jednotlivých narodených sa ďalej sleduje dátum narodenia, pohlavie dieťaťa, jeho váha a výška, legitimita narodeného dieťaťa (v manželstve alebo mimo manželstva), poradie dieťaťa, ktoré sa matke narodilo a základné údaje o rodičoch (dátum sobáša, najvyššie vzdelanie otca a matky, ich rodné čísla a trvalé bydlisko, dátum a miesto ich narodenia a ich zamestnanie).

Zdravotnícke zariadenie zašle hlásenie prvý pracovný deň po narodení dieťaťa 2x matričnému úradu.

Ochranu dôverných údajov upravuje zákon č. 540/2001 Z. z. o štátnej štatistike v znení neskorších predpisov.

Ochranu osobných údajov upravuje zákon č. 428/2002 Z. z. o ochrane osobných údajov.

Za ochranu dôverných a osobných údajov zodpovedá Štatistický úrad SR.

HLÁSENIE O NARODENÍ

Obyv 2 – 12

IKF	Rok	Mesiac
0 7 0 2		

Hlásenie pre Štatistický úrad SR (doplňte Áno, alebo Nie) ⁷

Vyplní matrika:

Matričný úrad

Poradové číslo matričné

Vyplní zdravotnícke zariadenie:

Okres

Miesto narodenia (obec)

Spisová značka

Pôrodná kniha

316. modul	Narodenie dieťaťa	Meno a priezvisko dieťaťa ⁷
Poradové číslo (vypĺňa pracovisko ŠÚ SR)	Dátum narodenia (hodina, minúta, deň, mesiac, rok)	Rodné číslo dieťaťa ⁷ (vypĺňa matrika)
		Štátne občianstvo
		Pohlavie 1 - mužské 2 - ženské
		uvedte slovom

Údaje o rodičoch dieťaťa ⁷		Otec	Matka
Meno			
Priezvisko			
Rodné priezvisko			
Dátum narodenia (deň, mes., rok) ⁷			
Miesto narodenia okres			
Miesto narodenia obec			
Štátne občianstvo			
Rodné číslo ⁷			

Dohoda rodičov o priezvisku a mene dieťaťa ⁷

Priezvisko

Mesačne sa rovnako zisťuje **počet zomretých (M)**, a to na základe hlásenia o úmrtí. Toto hlásenie vyplňuje matrikár na základe prvotného dokladu „**Listu o prehliadke mŕtveho**“ vystaveného lekárom. Hlásenie obsahuje dátum úmrtia, dátum narodenia, rodné číslo, pohlavie, stav, najvyššie dosiahnuté vzdelanie, štátne občianstvo, trvalé bydlisko zomrelého, rodné číslo pozostaleho manžela, príčinu úmrtia podľa pitvy alebo nálezu lekára pomocou štvormiestneho kódu diagnózy, ďalej či príčinou smrti bol pracovný úraz, náhodný úraz, vražda či samovražda a či bola vykonaná pitva.

List o prehliadke mŕtveho a štatistické hlásenie o úmrtí

Prehliadajúci, resp. pitvajúci lekár najneskôr do 3 pracovných dní po prehliadke (pitve) mŕtveho zašle List podľa odborného usmernenia 2 x matričnému úradu.

1 x vydá obstarávateľovi pohrebu a 1 x založí do zdravotnej dokumentácie zomrelého.

Ochranu dôverných údajov upravuje zákon č. 540/2001 Z. z. o štátnej štatistike v znení neskorších predpisov.

Ochranu osobných údajov upravuje zákon č. 428/2002 Z. z. o ochrane osobných údajov.

Za ochranu dôverných a osobných údajov zodpovedá Štatistický úrad SR.

Vyplníte paličkovým písmom alebo písacím strojom!

317. modul Úmrtie

Zdravotná poisťovňa

Meno, priezvisko, rodné priezvisko

Poradové číslo (vypĺňa pracovisko ŠÚ SR)	Dátum úmrtia		
	hodina (vpište na predtlačný riadok)		
	deň	mesiac	rok

Dátum narodenia		
deň	mesiac	rok ¹⁷

Rodné číslo zomrelého ²⁷			

Pohlavie ³⁷

Dosiahnuté vzdelanie (1-základné, 2-stredné bez maturity, 3-stredné s maturitou, 4-vysokoškolské)

Zamestnanie (hlavné alebo posledné vykonávané)

Národnosť

Okres a obec úmrtia (nájdenia mŕtvol)

Miesto úmrtia (doma, v nemocnici, zariadenie pre dlhodobých chorých, na ulici, pri preprave, iné)

¹⁷: u neznámych mŕtvov z približného veku určte rok narodenia!

Miesto narodenia (okres, obec), u cudzincov uveďte len štát.

²⁷: ak nie je možné zistiť, treba vykonštruovať prvých šesť miest z dátumu narodenia!

Pohlavie: uveďte slovom

³⁷: pre zápis pohlavia do rubriky použite kód: 1 – muž, 2 – žena

Štátne občianstvo: uveďte slovom

Trvalý pobyt (uveďte slovom na predtlačný riadok)

Na základe zisteného počtu živonarodených a počtu zomrelých v sledovanom období možno určiť absolútny prirodzený prírastok obyvateľstva (K) a v relatívnej forme koeficient prirodzeného prírastku (k):

$$K_{\text{abs}} = N_z - M - P \quad k_{\text{rel}} = \frac{N_z - M - P}{N} \cdot 100$$

ÚLOHA: Vypočítaj absolútny (K) a relatívny (k) prirodzený prírastok vo vybranom ORP za stanovené roky (1991, 2001, 2011).

- uveď v tabuľke všetky použité i výsledné údaje (Nz, M, P, K, k)
- nezabudnúť zahrnúť VŠETKY obce vybraného ORP!
- okomentuj vývoj prírastku/úbytku obyvateľstva za dané časové obdobie (1991-2011)

3. MIGRAČNÉ SALDO (PRISŤAHOVANÍ, VYSTAHOVANÍ / ABS., RELAT.)

Migračné saldo (čistá migrácia, netto migrácia) je rozdiel medzi počtom prisťahovaných a vystáhaných na danom území. Pokiaľ nadobúda kladné hodnoty, hovoríme o **migračným zisku**, naopak, pri záporných hodnotách o **migračnom úbytku**.

Priestorovú mobilitu obyvateľstva sleduje **migračná štatistika**. Za migráciu sa považuje *trvalá zmena bydliska, ktorá znamená prekročenie administratívnych hraníc obce*. Vzhľadom k tomu, že migráciu je nutné súčasne spojovať vždy s miestom vystáhovania (emigrácie) a miestom prisťahovania (imigrácie), je nutné sledovať priestorovú mobilitu z týchto dvoch hľadísk. Okrem toho je treba rozlišovať **vnútroštátnu a medzištátnu migráciu**.

Migráciu sleduje SŠÚ mesačne pomocou **hlásení o sťahovaní**. V tomto hlásení sa zisťuje dátum narodenia, rodné číslo, dátum prihlásenia k pobytu, pohlavie, stav, štátne občianstvo, najvyššie vzdelanie, dôvod sťahovania – zmena pracoviska, dochádzka do pracoviska, učenie/štúdium, zdravotné dôvody, sobáš, rozvod, bytové dôvody, nasledovanie rodinného príslušníka, iný dôvod, a adresy predchádzajúceho i nového trvalého bydliska. U osôb sťahujúcich sa do (z) cudziny sa uvádza štát, do ktorého sa sťahuje a (z ktorého sa sťahuje).

Spravodajskými jednotkami, ktoré zodpovedajú za hlásenie o sťahovaní, sú:

- **ohlasovne pobytu** pre prípady sťahovania občanov SR z obce do obce na území SR alebo prisťahovanie občanov SR z cudziny,
- **okresné orgány cudzineckej polície** pre prípady vnútorného i zahraničného sťahovania cudzincov a osôb bez štátneho občianstva,
- **orgány správnej služby polície** pre prípady vystáhovania občanov SR do cudziny.

Hlásenie sa vyhotovuje za všetky osoby, teda i za deti mladšie ako 15 rokov a osoby zbavené spôsobilosti k právnym úkonom alebo inak nespôsobilé.

Základnými štatistickými charakteristikami pre sledovanie migrácie sú počet prisťahovaných (I) a počet vystáhaných (E). Na ich základe sa určuje saldo migrácie (S) a obrat migrácie (O):

$$S = I - E \quad \text{a} \quad O = I + E$$

Registrované ŠÚ SR Č. Vlk 9/11
z 24. 5. 2010
Internet: <http://www.statistics.sk>

IKF				Rok		Mesiac	
0	7	0	5				

Ohlasovňa zašle hlásenie deň po skončení mesiaca 1x ŠÚ SR – pracovisku v Trnave, Osvaldova 2, 917 23 Trnava
Ochranu dôverných údajov upravuje zákon č. 540/2001 Z. z. o štátnej štatistike v znení neskorších predpisov.
Ochranu osobných údajov upravuje zákon č. 428/2002 Z. z. o ochrane osobných údajov.
Za ochranu dôverných a osobných údajov zodpovedá Štatistický úrad SR.

Poradové číslo (vyplní ohlasovňa) _____

vyplní pracovisko ŠÚ SR

319. modul		Sťahovanie													
Dátum narodenia			Rodné číslo Uveďte prvých šesť miest z rodného čísla. Ak rodné číslo nie je k dispozícii, prvých šesť miest treba vykonštruovať z dátumu narodenia.				Dátum prihlásenia na pobyt								
deň	mesiac	rok						deň	mesiac	rok					
						0	0	0	0						
Pohlavie		Stav		Štátne občianstvo											
1 - mužské	2 - ženské	1 - slobodný(á)	2 - ženatý	uveďte slovom											
		3 - rozvedený(á)	4 - ovdovený(á)												
Najvyššie vzdelanie (od 15 rokov veku)			Národnosť (uveďte slovom)			Dôvod sťahovania (uveďte jeden hlavný dôvod)									
1 - základné	2 - stredné bez maturity (vr. vycučenia)	3 - stredné s maturitou	4 - vysokoškolské				1 - zmena pracoviska	2 - priblíženie k pracovisku	3 - učenie, štúdium	4 - zdravotné dôvody	5 - sobáš	6 - rozvod	7 - bytové dôvody	8 - nasledovanie rod. príslušníka	9 - iné dôvody
Miesto predchádzajúceho trvalého pobytu		okres _____ obec ^{1/} _____													
		Pri prisťahovaní zo zahraničia uveďte len štát _____													
Miesto nového trvalého pobytu		okres _____ obec ^{1/} _____													
		Pri vystáňovaní do zahraničia uveďte len štát _____													

^{1/}: v Bratislave a Košiciach uveďte aj názov príslušnej mestskej časti
Pokyny na vyplňanie sú na druhej strane hlásenia

Pomocou týchto charakteristík sa konštruujú miery merajúce intenzitu sťahovania – intenzitu emigrácie (e), eventuálne intenzitu migračného prírastku (**relatívne saldo migrácie (s)**) a obratovosť migrácie (o).

$$i = \frac{I_{10000}}{I} = \frac{H_{10000}}{I}$$

$$S = \frac{I}{I} = \frac{I}{I}$$

ÚLOHA: Vypočítaj absolútne (S) a relatívne (s) migračné saldo vo vybranom ORP za stanovené roky (1991, 2001, 2011).

- uveď v tabuľke všetky použité i výsledné údaje (I, E P, S, s)
- nezabudnúť zahrnúť VŠETKY obce vybraného ORP!
- okomentuj vývoj migrácie obyvateľstva za dané časové obdobie (1991-2011)

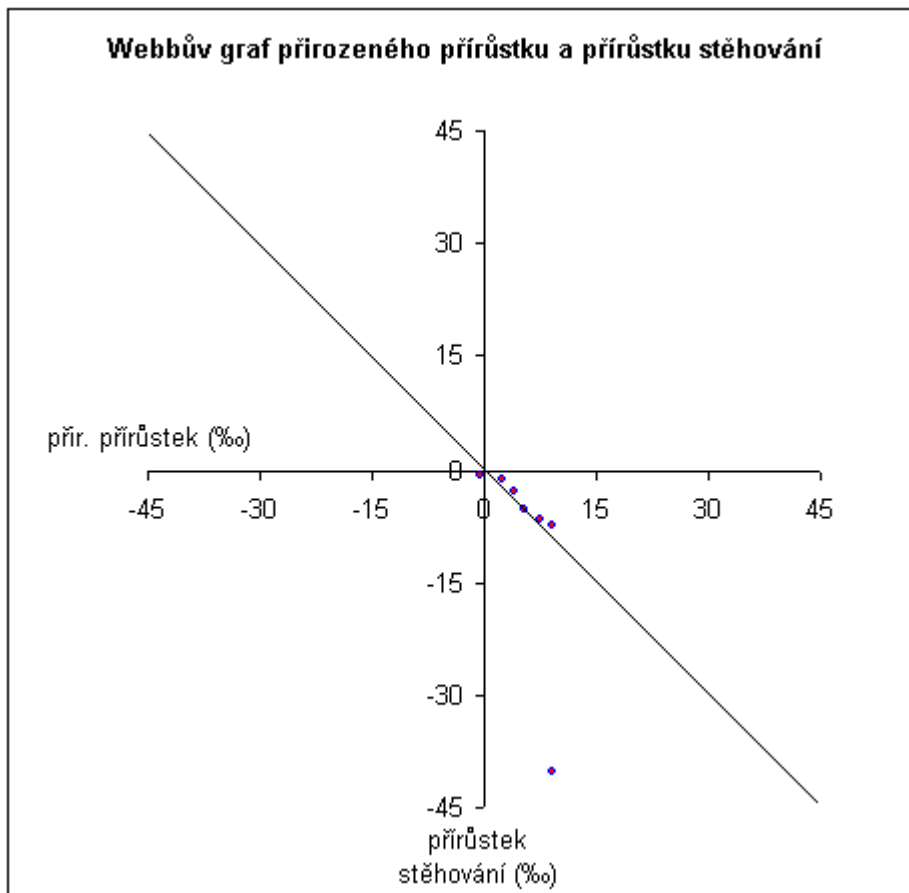
4. WEBBOV GRAF

Jedným z grafických spôsobov, ako znázorniť dynamiku obyvateľstva je použitie **Webbovho grafu**, resp. kríža. Odvodil ho a na analýzu miestneho obyvateľstva ju použil anglický vedec J. Webb. Súbor jednotiek sa zobrazuje na grafe pomocou karteziánskeho systému súradníc. Na vertikálnej osi je zobrazená bilancia prirodzeného pohybu (v obore kladných hodnôt prirodzený prírastok, v obore záporných hodnôt prirodzený úbytok) a na horizontálnej osi bilancia migračného pohybu. Uhlopriečky rozdeľujú graf na osem častí, ktoré sa odlišujú vzájomným vzťahom prirodzenej a migračnej zložky pohybu.

Webbov graf je vhodným prostriedkom na prezentáciu prirodzených a migračných prírastkov. Jedná sa o bodový XY graf, kde os x tvorí prirodzený prírastok a os y migračný prírastok. Graf je osami kvadrantov rozdelený na osem sektorov (A, B, ...H). Označenie sektorov:

- v sektoroch A, B dominuje prirodzený prírastok,
- v sektoroch C, D dominuje migračný prírastok,
- v sektoroch E, F dominuje prirodzený úbytok,
- v sektoroch G, H dominuje migračný úbytok.

Ukážka zostrojeného Webbovho grafu pre okres Opava:

ÚLOHA: Zostroj Webbov graf prirodzeného a migračného prírastku pre vybrané SO ORP v rokoch 1991, 2001 a 2011.

- môžeš farebne rozlíšiť jednotlivé roky v jednom grafe (+legenda) alebo zostrojíš osobitný graf pre každé obdobie
- pridaj krátky komentár
- nezabudnúť zahrnúť VŠETKY obce vybraného ORP!

5. HUSTOTA ZAĽUDNENIA (VŠEOBECNÁ, POĽNOHOSPODÁRSKA)

Hustota zaľudnenia alebo staršie hustota obyvateľstva je najčastejšie používaný ukazovateľ rozmiestnenia obyvateľstva. Vypočíta sa ako pomer počtu obyvateľov žijúcich na určitom území a veľkosti plochy tohto územia. Vzorec možno napísať v tvare:

$$H = P / A$$

kde H udáva hustotu zaľudnenia, P je počet obyvateľov a A je veľkosť plochy územia. Najčastejšie sa udáva v počte obyvateľov na km², prípadne ha (hektár).

Takto definovaná hustota zaľudnenia sa nazýva **všeobecná hustota zaľudnenia**. Pri špecifickej hustote zaľudnenia sa do čitateľa zlomku dosádza iba určitá časť obyvateľstva, napr. obyvateľstvo pracujúce v priemysle, v poľnohospodárstve alebo sa v menovateli špecifikuje plocha územia, napr. zastavaná plocha, orná pôda a pod.

Poľnohospodárska hustota zaľudnenia teda udáva pomer počtu pracujúcich v poľnohospodárstve na danom území a plochy poľnohospodárskej pôdy tohto územia.

ÚLOHA: Charakterizuj všeobecnú a poľnohospodársku hustotu zaľudnenia vo vybranom SO ORP v jednotlivých obdobiach (1991, 2001, 2011).

- okomentuj rozmiestnenie obyvateľstva a vývoj hustoty zaľudnenia, zdôvodni výrazné hodnoty

http://www.humannageografia.sk/clanky/Kakas_Kacerova_cassoviensis.pdf